

Česká republika
Ústavní soud
NÁLEZ
Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Radovana Suchánka a soudců Vojtěcha Šimíčka a Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků o ústavní stížnosti stěžovatele **M. V.**, zastoupeného Mgr. Robertem Cholenským, advokátem, se sídlem Brno, Bolzanova 461/5, proti rozsudku **Nejvyššího soudu** ze dne 20. 8. 2013, č. j. 30 Cdo 3257/2012-282, a proti rozsudku **Krajského soudu** v Brně ze dne 2. 5. 2012, č. j. 44 Co 149/2011-262, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Brně, jako účastníků řízení, **takto:**

I. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 2. 5. 2012, č. j. 44 Co 149/2011-262, bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces zaručené v článku 36 odst. 1 a v článku 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 2. 5. 2012, č. j. 44 Co 149/2011-262, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 8. 2013, č. j. 30 Cdo 3257/2012-282, se ruší.

Odůvodnění:

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 19. 11. 2013 se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť jimi bylo zasaženo do jeho ústavně zaručených základních práv zakotvených v článku 10 odst. 1, 2 a v článku 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), a v článku 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).
2. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že posouzení věci obecnými soudy bylo provedeno v rozporu s výslovnou dikcí zákona, konkrétně s § 8 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obcích“), na jehož základě stěžovatel dovodil pasivní žalobní legitimaci města Kuřim. Žaloba stěžovatele však byla zamítnuta, aniž by soudy poskytly přesvědčivé argumenty odůvodňující závěr, že si stěžovatel vyložil citované ustanovení nesprávně. Nárok stěžovatele je tak promlčen, a současně mu bylo uloženo nahradit úspěšnému žalovanému městu Kuřim náhradu nákladů řízení v celkové výši 87 300 Kč, a státu na nákladech řízení dalších 21 406 Kč. V takovém postupu spatřuje stěžovatel zásah do svého práva na ochranu právní jistoty a v důsledku toho pak zásah do práva na ochranu vlastnictví.

II.

3. Ve smyslu § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), umožnil Ústavní soud účastníkům řízení i městu Kuřim, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.
4. K ústavní stížnosti se vyjádřil pouze Nejvyšší soud, který s odkazem na svou judikaturu a judikaturu Ústavního soudu setrval na svém závěru, že dovolání stěžovatele do výroku o náhradě nákladů řízení bylo zcela nepřípustné. Nejvyšší soud se proto domnívá, že napadeným rozhodnutím nebyla porušena základní práva stěžovatele, a navrhuje ústavní stížnost jako nedůvodnou odmítnout, případně zamítnout.
5. Ústavní soud zaslal uvedené vyjádření stěžovateli, aby se k němu mohl vyjádřit. Ve své replice stěžovatel konstatoval, že nemůže na vyjádření věcně reagovat, neboť se nezabývá podstatným důvodem ústavní stížnosti, nýbrž se věnuje víceméně formální vadě napadeného rozsudku.

III.

6. Z obsahu spisu Okresního soudu Brno – venkov, sp. zn. 27 C 102/2007, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující skutečnosti. Rozsudkem Okresního soudu Brno – venkov ze dne 13. 12. 2010, č. j. 27 C 102/2007-226, byla zamítnuta žaloba stěžovatele, kterou se domáhal po městu Kuřim (dále také jen „žalovaný“) zaplacení částky 1 000 000 Kč jako zadostiučinění za nesprávný úřední postup Městského úřadu Kuřim, daný dle stěžovatele neoprávněně vedenou exekucí téhož úřadu. Rozsudek soudu prvního stupně napadl stěžovatel odvoláním, o kterém rozhodl Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 2. 5. 2012, č. j. 44 Co 149/2011-262, tak, že rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Proti rozsudku odvolacího soudu podal stěžovatel dovolání, které bylo ústavní stížností napadeným rozsudkem Nejvyššího soudu ve věci samé zamítnuto, v části směřující proti výroku o nákladech řízení odmítnuto.

IV.

7. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

V.

8. Ústavní stížnost posuzoval Ústavní soud z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který není další instancí v systému obecného soudnictví (čl. 91 Ústavy), není soudem nadřízeným obecným soudům a obdobně orgánům veřejné moci a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s právy obsaženými v hlavě páté Listiny [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. S ohledem na zjištěné skutečnosti dospěl k závěru, že k výše uvedenému porušení práv obsažených v Listině, opravňující zásah Ústavního soudu, došlo, byť z jiných důvodů, než které uváděl v ústavní stížnosti stěžovatel.

9. Soud prvního stupně posoudil žalobcovy nároky podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“), a uzavřel, že požadavek stěžovatele na zaplacení náhrady nemajetkové újmy ve výši 1 000 000 Kč odporuje dobrým mravům v situaci, kdy se stěžovatel záměrně vyhýbal splnění své povinnosti, jež mu byla uložena v řízení o přestupcích. Odvolací soud potvrdil zamítavé rozhodnutí soudu prvního stupně, ale po právní stránce věc posoudil jinak, když v odůvodnění svého rozsudku ze dne 2. 5. 2012, č. j. 44 Co 149/2011-262, uvedl, že Město Kuřim nebylo v této věci pasivně legitimováno, a proto bylo na místě žalobu zamítnout. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že majetková exekuce obecně je zákonem připuštěným případem zbavení vlastnictví a jako taková je založena na veřejné ochraně vlastnictví a je typickým znakem výkonu veřejné moci ve smyslu § 1 odst. 1 a 2 zákona č. 82/1998 Sb. To platí i pro exekuci správní prováděnou v posuzovaném případě s odkazem na zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. Zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, v § 95a přitom přímo stanoví, že působnosti stanovené obecnímu úřadu podle tohoto zákona jsou výkonem přenesené působnosti. Ze stejných závěrů vycházel v ústavní stížnosti napadeném rozhodnutí i dovolací soud, který stěžovateli vyložil, že jeho názor, že působnost obce může být různá při vydávání přestupkového rozhodnutí a jeho výkonu, je mylný. Na podporu svého závěru, že výkon rozhodnutí vydaného v přenesené působnosti obce patří rovněž do její přenesené působnosti, odkázal dovolací soud na související odbornou literaturu. Nejvyšší soud uzavřel, že za újmu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem Městského úřadu Kuřim v rámci výkonu přenesené působnosti by odpovídal stát v režimu zákona č. 82/1998 Sb., proto je správný závěr odvolacího soudu, že Město Kuřim jako samosprávný územní celek není v této věci pasivně věcně legitimováno.
10. Podle § 219 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v tehdy platném znění, (dále jen „o. s. ř.“), platí, že dospěje-li odvolací soud ke stejnému závěru (výroku) jako soud I. stupně, byť na základě jiného právního posouzení, napadené rozhodnutí potvrdí. Nelze však souhlasit s postupem, jakým k potvrzujícímu rozhodnutí dospěl odvolací soud v souzené věci. V této souvislosti je namístě připomenout, že zákonem č. 59/2005 Sb., kterým se změnil občanský soudní řád a některé další zákony, byla překonána letitá judikatura Ústavního soudu, podle níž byla změna právního náhledu odvolacího soudu důvodem kasačního rozhodnutí odvolacího soudu. Tato novela omezila v zájmu zajištění rychlejšího průběhu řízení množství kasačních rozhodnutí odvolacích soudů tak, že odvolací soud má rozhodnutí soudu I. stupně potvrdit, je-li „ve výroku“ věcně správné. Tato zdánlivě nepatrná změna § 219 o. s. ř. však má významné a dalekosáhlé důsledky, neboť odvolací soud má potvrdit nejen rozhodnutí soudu I. stupně, které je založeno na správných skutkových zjištěních a správném právním posouzení, ale kupř. i rozhodnutí, které je postaveno na nesprávném právním názoru, avšak přesto je co do výroku správné. Nová úprava § 219 o. s. ř. ovšem nijak nezasáhla do zákazu tzv. překvapivých rozhodnutí, resp. do požadavku, aby rozhodnutí bylo pro účastníky předvídatelné. Předvídatelnosti rozhodnutí odvolacího soudu lze docílit nejen zrušením rozhodnutí soudu I. stupně a vrácením věci k dalšímu řízení (což je nyní možné jenom z důvodů taxativně vypočtených v § 219a o. s. ř.), ale

také tím, že odvolací soud seznámí účastníky se svým odlišným právním názorem a dá jim příležitost se k tomuto názoru vyjádřit. Účastník tak ví, že odvolací soud na věc nahlíží jinak, a může tomu přizpůsobit své právní a skutkové námitky. Nutnost zpřístupnění odchylného právního názoru účastníkům vyplývá i z faktu, že odvolatel svým odvoláním brojí proti určitému skutkovému stavu a jeho právnímu posouzení, jak k němu dospěl soud prvního stupně; druhá strana se potom vyjadřuje k argumentaci obsažené v odvolání. Argumentace odvolatele i protistrany se tedy vztahuje k napadenému prvoinstančnímu rozhodnutí, přičemž žádný z nich v době, kdy podává odvolání či vyjádření k němu, nemůže předpokládat, zda odvolací soud zaujme jiný právní názor, jakou bude mít tento právní názor podobu, a jaké skutkové a právní důvody by z hlediska tohoto odlišného právního názoru měly být relevantní. Ze všech těchto důvodů lze uzavřít, že postup, kdy odvolací soud potvrdí rozhodnutí soudu I. stupně, přičemž k závěru o věcné správnosti výroku (§ 219 o. s. ř.) dospěje na základě odlišného právního posouzení věci, s nímž však účastníky vůbec neseznámí a nedá jim příležitost se k němu vyjádřit, je odepřením práva na právní slyšení ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny.

11. Z vyžádaného soudního spisu vyplývá, že odvolací soud podle naznačených zásad nepostupoval, neboť v napadeném rozsudku dospěl k závěru o věcné správnosti rozsudku soudu prvního stupně, avšak na základě právního názoru zcela odlišného od názoru prvoinstančního soudu, aniž tento svůj názor účastníkům zpřístupnil a dal jim možnost se k němu vyjádřit. Pro stěžovatele jako odvolatele bylo přitom velmi podstatné, zda má brojit proti názoru, že jednání žalovaného nebylo nesprávným úředním postupem, za který náleží stěžovateli jím požadovaná částka 1 000 000 Kč, či proti názoru, že žalovaný není ve věci pasivně legitimován. Na výše uvedeném nemůže nic změnit ani skutečnost, že stěžovatel si byl otázky sporné pasivní legitimace žalovaného vědom, neboť na ni sám upozornil ve svém odvolání, ani to, že usnesením ze dne 18. 5. 2011, č. j. 44 Co 149/2011-244, Krajský soud v Brně dal účastníkům výslovně na vědomí, že se bude při svém rozhodování touto otázkou zabývat. Z takového procesního kroku totiž není zřejmé, jaký právní názor odvolací soud ohledně pasivní legitimace žalovaného vlastně zastával.
12. Postup odvolacího soudu taktéž není v souladu s § 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř., ve smyslu kterého odvolací soud rozhodnutí zruší, jestliže jsou tu jiné vady, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a za odvolacího řízení nemohla být zjednána náprava. Za situace, kdy odvolací soud dospěl k závěru, že řízení před soudem prvního stupně proběhlo na straně žalovaného s účastníkem, který nebyl ve věci pasivně legitimován, přičemž se nejedná o pouhé nesprávné označení účastníka, nýbrž o zcela odlišný právní subjekt, bylo na místě zrušení rozsudku soudu prvního stupně a vrácení mu věci k dalšímu řízení, neboť se nejedná o nedostatek, který my mohl být v odvolacím řízení odstraněn [§ 219a odst. 2 o. s. ř., a contrario § 220 odst. 1 písm. b) o. s. ř.]. Z důvodu popsaného procesního postupu soudů prvního i druhého stupně však nastal stav, kdy o nároku stěžovatele bylo meritorně rozhodnuto po dlouho trvajícím řízení zahrnujícím rozsáhlé dokazování a několik soudních jednání proti účastníku, který ve věci údajně nebyl pasivně legitimován. Jakkoli tuto procesní situaci způsobil do jisté míry sám stěžovatel, když v žalobě označil za žalované Město Kuřim, nelze odhlédnout od skutečnosti, že soud prvního stupně o takto podané žalobě věcně rozhodl, stěžovatel tedy mohl mít důvodně za to, že o správnosti označení žalovaného nelze mít pochyb.

13. Ústavní soud uzavírá, že postupem odvolacího soudu bylo v projednávané věci porušeno ústavně zaručené právo stěžovatele na spravedlivý proces, neboť mu bylo zabráněno, aby jeho věc byla projednána stanoveným postupem u nezávislého a nestranného soudu. Jak již přitom Ústavní soud uvedl ve svém nálezu ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. IV. ÚS 114/96 (N 114/9 SbNU 7), právo plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny, totiž právo na řádný a spravedlivý proces, zahrnuje v sobě nejen právo na spravedlivý způsob vedení procesu, ale také právo na trvání procesu až do jeho ukončení zákonem předpokládaným způsobem.
14. Ústavní soud proto, aniž by se zabýval meritem věci, jehož projednání náleží obecným soudům, ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 2. 5. 2012, č. j. 44 Co 149/2011-262, zrušil. Nejvyšší soud, který, vázán dovolacími námitkami, se věcí zabýval meritorně, ústavně zaručená práva stěžovatele neporušil. Ústavní soud však přesto rozsudek dovolacího soudu zrušil, protože jeho existence by při zrušení jemu předcházejícího rozhodnutí - na které přitom procesně navazovalo - postrádala rozumný smysl. K námitce stěžovatele Ústavní soud v této souvislosti dodává, že není z pohledu ústavně zaručených práv stěžovatele rozhodné, zda Nejvyšší soud rozhodl o dovolání, pokud jde o náklady řízení, zamítavým či odmítavým výrokem, neboť dospěje-li Ústavní soud k závěru o odůvodněnosti ústavní stížnosti, jak tomu bylo např. v dané věci, projeví se tento jeho závěr i v rozhodnutí o nákladech řízení, které, pokud jsou dovoláním taktéž napadeny, tvoří s řízením ve věci samé nedílný celek.

P o u č e n í : Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 27. ledna 2015

Radovan Suchánek
předseda senátu